

{ Czy świat przeżywany podlega uteoretycznieniu?

Hans Blumenberg (1920-1996) należy bez wątpienia do najwybitniejszych filozofów niemieckich drugiej połowy XX wieku. Jego badania mieszczą się w zakresie antropologii filozoficznej, bowiem głównym przedmiotem czy też ośrodkiem jego dociekań pozostaje człowiek. W tym sensie jest kontynuatorem tradycji zapoczątkowanej przez Kanta, rozwijanej w ubiegłym stuleciu tak produktywnie przez Maxa Schellera, Helmuta Plessnera i Arnolda Gehlena. Podobnie jak jego nauczyciele, Blumenberg filozofuje w ciągłym dialogu z koncepcjami, które wprawdzie nie definiują siebie jako antropologiczne, przedstawiają jednak ważne rezultaty poznawcze dotyczące istoty bytu ludzkiego. Mam tu na myśli zwłaszcza transcendentalną fenomenologię Edmunda Husserla i ontologię fundamentalną Martina Heideggera. Także książka zatytułowana *Teoria świata życia* mieści się w tych ramach¹. Rangę badań i refleksji Blumenberga wyznacza w dużym stopniu podniesienie znaczenia kwestii, którą Husserl zdołał jedynie zasygnalizować, a którą rozwinęli dopiero jego uczniowie, wybitni socjologowie Schutz i Gurwitsch. Chodzi o kwestię tzw. »świata (naszego) życia« względnie »świata przeżywanego« (obecne są w polskiej literaturze oba te tłumaczenia, i jest to zasadne, bo niemiecki termin *Lebenswelt* zawiera oba te znaczenia w trudnej do oddania jedni).

Książka *Teoria świata życia* składa się siedmiu tekstów dotyczących *Lebensweltu*, napisanych przez Blumenberga w różnych okresach życia, częściowo tylko opublikowanych. Stanowią one rozdziały pracy, rozpatrujące zarówno to, czym w swej istocie jest świat przeżywany, jak również to, jakich przekształceń wprowadzenie tego pojęcia oraz związana z nim problematyka, a nawet perspektywa, dokonują w kontynentalnej tradycji filozofii europejskiej. Do druku dla renomowanego wydawnictwa Suhrkamp z Frankfurtu nad Menem całość przygotował prof. Manfred Sommer.

Kwestia znaczenia świata przeżywanego należy do najgoręcej dyskutowanych zagadnień współczesnej filozofii. Blumenberg odchodzi od rozumienia tego pojęcia jako ekwiwalentu tego, co faktyczne, lub tego, co codzienne, proponując na to miejsce takie jego rozumienie, zgodne z którym jest to świat bezdyskusyjny i przedrefleksyjny, świat, w którym refleksja filozoficzna nie jest ani obecna, ani nawet możliwa, bo jest to świat codziennych oczywistości, których nie podajemy

¹ H. Blumenberg, *Theorie der Lebenswelt*, Hrsg. M. Sommer, Suhrkamp, Berlin 2010, 253 s.

w wątpliwość. Takie ujęcie umożliwia filozofowi z Münster włączenie do debaty nad światem przeżywanym aspektów dotąd z nim nie związanych, takich jak Kantowska rzecz sama w sobie czy astronomiczne czarne dziury, ale także kwestii związanych dotąd raczej z literaturoznawstwem lub z hermeneutyką, takich jak obecność metafor w świecie naszego życia. Blumenberg pragnie pokazać, iż refleksja nad relacją teorii i świata przeżywanego wiąże się z doświadczeniem utraty: nauka oraz filozofia jawią się tu jako próby uporania się z utratą oczywistości charakteryzującej nasze bezproblemowe bytowanie w *Lebenswelt*.

Pracę otwiera ponad 100-stronicowa rozprawa nosząca tytuł *Teoria świata przeżywanego*. Blumenberg odsłania w niej nie tylko potencjał zawarty w nowym pojęciu wprowadzonym przez Husserla, ale także związane z nim trudności i konieczne przewartościowania. Szczególnie cenne jest tu wskazanie na napięcie rodzące się z tego, że *Lebenswelt* wydaje się być tworem niepodlegającym uteoretycznieniu, tzn. czymś, co po ujęciu w gorset teorii przestaje być tym, czym jest. Rozdział drugi, niespełna 30-stronicowy, pokazuje funkcjonowanie pojęcia *Lebenswelt* w obrębie teorii fenomenologicznej. Rozdział następny, zatytułowany *Samozrozumiałość, samopocieszenie, porównanie z sobą*, odsłania tę specyfikę świata życia, która polega na jego oczywistości, niekwestionowanym obowiązywaniu. W kolejnych rozdziałach dokonuje analiz znaczenia świata przeżywanego w odniesieniu do tak istotnych kwestii, jak rozumienie tego, czym jest otaczająca nas rzeczywistość, refleksja nad miejscem techniki w świecie naszego życia oraz pytaniem o relacje świata przeżywanego do historyczności naszej egzystencji.

Książka stanowi doskonale rozwinięcie i uzupełnienie wątków i problemów poruszonych w dostępnej już w polskim przekładzie pracy Blumenberga *Rzeczywistości, w których żyjemy*, wydanej przez Oficynę Naukową. Wysoka wartość merytoryczna recenzowanej tu pozycji nie ulega żadnej wątpliwości. Blumenberg to jeden z najbardziej inteligentnych i wszechstronnych myślicieli XX wieku, a przy tym wytrwały badacz i wielki erudyta. Jego prace są prawdziwą skarbnicą informacji, idei, inspiracji. Jej treści są ważne zwłaszcza dla reprezentantów fenomenologii oraz fenomenologicznej socjologii. Problematyka świata przeżywanego zyskuje u nas w ostatnich latach na znaczeniu, jednak polska literatura dysponuje jedynie nielicznymi tekstami ją podejmującymi. Praca Blumenberga jest o tyle nowatorska, że bierze na warsztat naczelne pojęcie późnej, najdojrzalszej fenomenologii Husserla, poddaje je subtelnej analizie odsłaniającej zarówno jego mocne, jak i słabe miejsca, po czym proponuje własne rozumienie tego pojęcia oraz związany z nim pogląd na jego produktywność w zaawansowanej analizie filozoficznej.

Andrzej Przyłębski (Poznań)